

– заклади, які можуть бути створені будь-якою приватною особою. Права людини гарантують свободу масової інформації, тобто свободу приватних засобів масової інформації в їх впливі на суспільну думку і в кінцевому рахунку на державну владу.

Територіальну структуру утворюють місцеві об'єднання. Суб'єкти громадянського суспільства самоорганізуються в рамках місцевих об'єднань і спільно вирішують свої справи, які не відносяться до завдань державної влади, державних органів. Так здійснюється місцеве самоуправління, самостійна діяльність місцевих спільнот і утворених ними муніципальних управлінських органів.

Громадянське суспільство утворюють відносно самостійні системи. В даному контексті державу та суспільство можна розглядати як керуючу та керовану системи. Держава – це керуюча система по відношенню до громадянського суспільства, яке в свою чергу виступає керованою системою.

Таким чином, сучасне громадянське суспільство – це не просто сукупність структур і багаточисленних організацій. Це і стан суспільства, всіх складових, які дозволяють підсилити механізми його самоорганізації. Також громадянське суспільство включає такі характеристики, як демократія, соціальність, гуманність, інформативність і прозорість, законність і інші параметри правової держави, які реалізуються через всі типи організаційних структур.

Література

1. Четвернин В.А. Общество и государство: либертарно-юридическая интеграция. Право и общество: от конфликтов к консенсусу: монография / под. общ. ред. В.П. Сальникова, Р.А. Ромашова. Спб., 2004. 480 с.

2. Сиренко В.І. Государство: демократическое, правовое, социальное (Очерки. Дискуссионные вопросы). Киев: Институт государства и право им. В.М. Корецкого НАН Украины, 2013. 340 с.

УДК 340 (073)(043.2)

Кельман М.С., д.ю.н., професор,
Кельман Р.М., аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна

ГЕНЕЗА ІСТОРИЧНИХ ПЕРЕДУМОВ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАБОРОН

Заборона – це складне поняття, що використовується у всіх сферах суспільного життя. Розвинені дискурси гуманітарного знання в якості синонімів заборони надають нам релігійний закон, юридичну догму,

моральний імператив, естетичну норму і так далі. Заборона серед них - поняття родове, оскільки інші означають «заборона, освячене авторитетом пророка», «заборона, писана для жителів певної території», «неписана, але суб'єктивно важлива заборона», «заборона на надмірності, визнані потворними, низькими і нудними» і так далі. З точки зору змісту настільки ж широко і ведичне поняття «ṛta», яке можна перевести як «те, що визначено, приведено в порядок, приладнані один до одного». У християнській традиції заборона пов'язана з всеосяжним поняттям гріха. Заборона є результат гріха (помилки) існування, благодать - вказівка шляху виправлення цієї помилки. Релігійна заповідь є заборона, обґрунтована тільки вірою у Благодатне джерело цього знання. Августин писав, що благодать одна може врятувати особистість від гріховної інерції. На думку Отців Церкви, «розумне роблення», негативна діяльність розуму спрямована на створення і затвердження єдиної заборони для так званого тваринного світу.

Філософи Нового часу (Г. Гроцій, Ш. Монтеск'є та інші) вважали заборону необхідним інструментом соціального будівництва та забезпечення політичної свободи. Ідея закону як «неминучого, але меншого зла» звучить у роботах Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо. Причому «природному праву» віддається пріоритет перед правом юридичним. Надалі І. Кант також поставив моральний імператив або, інакше кажучи, заборона за внутрішньою переконаністю, в основу своєї етичної концепції.

Фактично, заборона є найпростішою формою показати та заставити людей підкорятися чітко встановленим кордонам у процесі їх взаємовідносин. Першою умовою існування суспільства було дотримання наступних заборон: не вбий; не вкради; не бажай дружини ближнього свого та інші.

Тобто, мова йде про захист інтересів конкретної людини, без якого суспільство не існує, та не може існувати.

Отже, норми поведінки людей у первісному суспільстві (у тому числі й на етапі її розвитку – у «до суспільний» період) виступали переважно у вигляді «табу», тобто суворих заборон які мали біологічні, стихійно-природні, господарські, моральні, релігійно-обрядові основи і відрізнялися їх жорсткою обов'язковою силою.

Декілька слів щодо правових заборон як соціальних явищ у період формування держави. Наприклад, людина у додержавному суспільстві здатна на розпорядження своєю власністю та свободою лише у межах, які встановлені відповідними заборонами, основним з яких, заборона на порушення прав та свобод інших індивідів. Саме це на думку відомого та прогресивного у свій час англійського мислителя Дж. Локка, і є «законом природи», який здійснює управління над всіма суб'єктами відносин та є обов'язковим для всіх [1, с. 11]. Дж. Локк розглядав природний закон, як

основу міцного порядку у людських відносинах, оскільки суспільство в якому індивіди живуть у підпорядкуванні до природного закону, знаходяться у стані добра, волі та взаємодопомоги. Концепція «природного права» Дж. Локка стоїть у повному протиріччю до стану «війни всіх проти усіх», про який зазначав англійський філософ. Дж. Локк зробив висновок про те, що при розгляді додержавного стану людського суспільства, як періоду «правового свавілля», при якому права індивідів не обмежувалися якимись заборонами, вели до постійного порушенню прав індивіда. Порушення прав відбувалося із причини того, що не знаючи чітких кордонів того чи іншого права, неможливо було визначити, де закінчується право одного та починається право іншого [1, с. 56].

Дж. Локк стверджував, що заборони встановлені природним правом є зрозумілі та прості всім індивідам, але їх недолік у тому, що у деяких випадках вони необ'єктивні (або суб'єктивні) для індивіда, та стають такими, там де зачіпаються його особисті інтереси [1, с. 76]. Також він, стверджував, що у зв'язку із тим, що природній закон не є вродженим, а від індивіда вимагає певної активної розумової діяльності (досвіду або практики), то виходить так, що індивіди не дотримуються заборон у зв'язку із тим, що вони не знають закону, не вчили його та не визнають його в якості закону, якому вони зобов'язанні підпорядковуватися у конкретних випадках. Дж. Локк сформулював висновок, про те, що у вищезазначеному випадку, люди виступають суддями у власних же справах. Самозакоханість, а точніше самозбереження робить людей упередженими, як до себе, так і для своєї друзів, а пристрасть та мстивість можуть занадто далеко завести при покаранні інших. У природному стані людина, хоча і є абсолютним господарем своєї особистості та володінь, але все ж таки використання власних прав є ненадійним, так як їх правам весь час загрожує постійне посягання зі сторони інших індивідів. Позбавлення людини його цінностей, у тому числі вроджених (життя, здоров'я, свободи) чи навіть замах на них всупереч закону природи й людського розуму, є злочином проти людства [1, с. 130–134].

Найбільш правильною формою та рішенням, для позбавлення можливостей посягання та порушення прав людини, на думку Дж. Локка, є формування держави, завданням якої є у першу чергу правове регламентування (регулювання) соціально – політичних відносин з метою їх захисту. Цей процес здійснюється, з однієї сторони, шляхом надання природним правам, обов'язкам та свободам юридичної сили, а з іншої сторони, завдяки правотворчій діяльності самої держави. У даному випадку держава виступить, як гарант забезпечення захисту та реалізації прав, свобод людей. Закріплення людини за конкретною територією держави та наданням їй специфічного правового статусу – громадянства (підданства) означає, що з цього часу він знаходиться у юрисдикції держави, та відповідно має дотримуватися виконання загально -

обов'язкових норм поведінки, що розповсюджується на всіх людей без виключення. Незнання закону людини, тобто вже підданого, не може розглядатися як обставина, яка може виключати його вину [2, с. 67].

Дану обставину обумовлює становлення заборони як юридичного засобу (методу), завдяки якому здійснюється механізм правового регулювання. Саме ця обумовленість заборони існуючим правовим нормам, тобто його юридичне роз'яснення, корінним образом відрізняє правові заборони від заборони соціальної, який використовувався для регулювання загальнолюдських відносин у період додержавного існування. Варто зазначити, що створені перші держави, використовували заборони, але лише у тій мірі, яка була покликана забезпечити утвердження державної влади [3, с. 33]. Даним фактом пояснюється, з однієї сторони, жорсткість покарання, яке обумовлене (передбачене та встановлене) державою, у випадках порушення чинних правил поведінки, а, з іншої сторони, прагнення до максимального одержавлення суспільства, підпорядкування загальносуспільних інтересів інтересам держави. Розподіл суспільства на соціальні групи (касти, прошарки) обумовило виборче використання правових заборон. Особливо виражена дана вибірність проявлялася у рабовласницьких державах. Правовий статус раба, закріпив його положення у формі «засобу праці який вміє говорити», і це означало, що правові заборони у його житті відіграють найбільшу роль у порівнянні із вільним громадянином [4, с. 78]. Тобто, якщо брати сучасні норми права, раб фактично був недієздатним, так як його відповідальність за дії покладалась на господаря (фактично раб за сучасним правовим розумінням визначався як річ). Але у історії є приклади, за якими можна прослідкувати, що юридично раб все ж таки мав права, які виникали у нього у певних ситуацій, до прикладу доцільно навести приклад параграфу 170 Закону Хаммурапі, у якому зазначено: «Якщо чоловікові його дружина народить дітей і його рабіня також народить йому дітей і батько за свого життя скаже дітям, яких народила йому рабіня: «Мої діти», – зарахує їх до дітей дружини, то після того, як батько піде до долі, діти дружини і діти рабіні повинні ділити між собою надбання батьківського дому порівну; спадкоємець, син дружини, при розподілі має вибрати і взяти свою частку першим» [5]. Даний Закон містить правову заборону, яка не допускає порушення волі господаря раба у тому випадку, якщо він свої вольовим рішенням обумовить та визнає його правоздатність.

Враховуючи, що заборона як метод регулювання соціальних відносин з'явилися одночасно з виникненням людського суспільства, слід підкреслити, що своє юридичне обґрунтування дані категорії отримали лише з виникненням держави. До цього, форм виразів заборон було дуже багато, від традицій певної суспільної групи, до заборон (табу, приписів, наказів та інших) релігійних громад.

Література

1. Локк Д. Избранные философские произведения. Т. 2. С. 11, 56, 76.
2. Законы Ману. Серия «Антология мудрости». Москва: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. С. 352.
3. Платоненко О.С. Сучасна інтерпретація правових заборон як методів правового регулювання та юридичний механізм їх реалізації. *Право і суспільство*. Дніпро, 2017. С. 30-34.
4. Кельман М. С., Стратонов В.М. Загальна теорія права: підручник. Вид. 6-те, доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.
5. Кельман М.С., Коваль Н.Т. Застосування норм права, як багатоаспектний чинник регулювання суспільних відносин у правовій державності: монографія. Львів: Растр-7, 2020. 224 с.

УДК 340.1 (043.2)

Макєєва О.М., к.ю.н., доцент,
Левківська Н.П., здобувач вищої освіти,
другий (магістерський) рівень,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРАВОВА РЕФОРМА В ЕПОХУ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

Правова реформа є одним із ефективних чинників функціонування правової системи, втілення в життя принципів верховенства права та законності. Питання реформування правової системи України є актуальним для правових систем держав в епоху соціальних змін. Відтак реалізації принципу верховенства права можна досягнути, зокрема, здійснивши реформу всіх елементів правової системи України. Зважаючи на це, дослідження сутності правової реформи, виокремлення її етапів та видів в умовах трансформації суспільних відносин є вельми актуальним.

У вітчизняній теорії права є чимало досліджень, які присвячені вивченню сутності правової реформи, зокрема, це напрацювання В. Лемака, Я. Ленгер, Н. Пархоменко, О. Ющика та інших.

Як відомо з історії державно-правового розвитку суспільства проведенню реформ передують як об'єктивні, так і суб'єктивні причини, тобто реформи, продиктовані часом. Нині правова система України є розбалансованою. Причинами такого стану справ є політичні обставини, коли з кожною демократичною зміною персоналій у сфері державної влади та управління на всіх рівнях відбуваються перманентні зміни (іноді радикальні) в правовому полі. По-друге, це правовий нігілізм, нехтування приписами Конституції України як Основного закону, якому мають відповідати всі інші закони і підзаконні акти. По-третє, це регулярні намагання представників влади впливати на функції і повноваження органів правосуддя та забезпечення правопорядку.